

Jean-Jacques Marie

Pangnyhet: Chrusjtjov deltagare i trotskistisk-bucharinistisk komplott

Cahiers du Mouvement Ouvrier, mars 2015 (eng övers. *Historical materialism*, december 2021)

Huvudartikeln i denna samling är skriven av J-J Marie, som är en marxistisk fransk historiker, specialist på Sovjetunionen och Ryssland. Marie synar här den amerikanske stalinfanatikern Grover Furrs som ägnat en hel bok åt att försöka avfärda den Stalin-kritik som Chrusjtjovs framförde i sitt berömda hemliga tal vid 1956 års partikongress i Sovjet.

Maries artikel har kompletterats med en inledning som handlar om Grover Furr och avslutas med en efterskrift som tar upp Furrs syn på Chrusjtjovs tal ur ett annat perspektiv än Marie.

Om Grover Furr av Martin Fahlgren

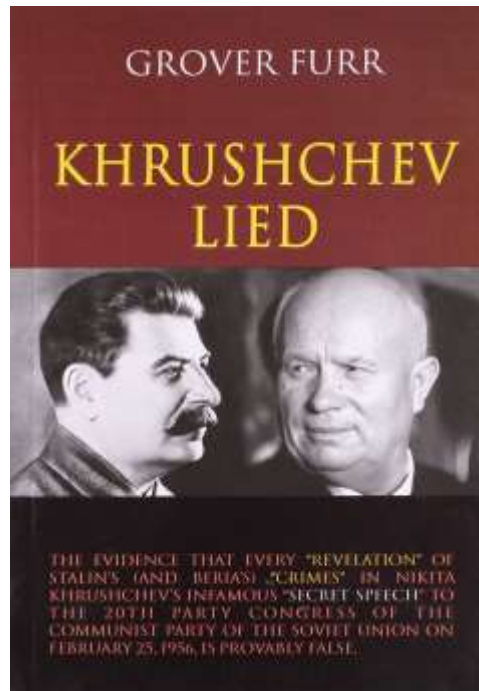
Det finns olika slags stalinister. De flesta håller viss distans till den sovjetiske diktatorn, men det finns även de som försvarar honom till 110% – han var helt enkelt felfri (även när han misslyckades). Och när han inte lyckades genomdriva sin vilja så berodde det på att partiet och sovjeterna var drivhus för konspirationer, opposition och undergrävande verksamhet, som Stalin inte lyckades få bukt med trots ständiga utrensningar.

Den internationellt mest kände Stalin-apologeten är den amerikanske litteraturvetaren Grover Furr (1944-), som egentligen är en specialist på medeltida engelsk litteratur, ett ämnesområde som inte har särskilt mycket att göra med Stalin och det stalinistiska Sovjetunionen.

Om vi ska döma av Furrs publicerade arbeten så vaknade hans intresse för Stalin sent i livet, en bit in på 2000-talet. Hans första bok var den ryska utgåvan av *Chrusjtjov ljuger*, vars första upplaga kom ut 2007 i Moskva under titeln *Antistalinskaia Podlost*.

Antistalinskaia Podlost

Khrushchev Lied

Från den tidpunkten verkar Furr ha bestämt sig för att ägna resten av sitt liv som dirigent i Stalins hyllningskör. För Furr är all Stalin-kritik ”lögn” – det är ingen tillfällighet att flera av hans boktitlar och artikelrubriker innehåller ordet lögn, t ex *Khrushchev Lied*, *Trotsky Lies*, *Blood Lie*, *Refuting Lies* och *Fascist Lies*, eller sanning, t ex *Yezhov vs. Stalin: The Truth About Mass Repressions...* och *Stalin Waiting For ... The Truth!* (om Stephen Kotkins Stalin-biografi).

Sedan 2011 har det kommit en strid ström av artiklar och böcker från Furr's penna. Den som vill veta mer om Furr's bakgrund och skrivelser rekommenderas en titt på engelska Wikipdia.¹

Furr's metod är enkel. Allt som passar hans agenda, dvs det som kan tolkas positivt ur ett pro-Stalin-perspektiv anses vara sant, resten är lögn.

Det faktum att Furr utan några som helst förbehåll accepterar sådant som står i sovjetiska förhørsprotokoll (där vi vet att tortyr och andra påtryckningsmetoder användes för att framtvunga ”bekännelser”) om det passar in i hans agenda, samtidigt som han avfärdar vittnesmål som bestrider sådana uppgifter, gör det svårt att tro att han är ute efter att sanningen, vilket han själv påstår. Faktum är att han ytterst selektivt väljer ut vilka uppgifter som han vill tro på och inte, dvs han har ideologiska urvalskriterier.

Vad beror det på? Är Furr en samvetslös cyniker som ser Stalin-nischen som en chans att tjäna bra med pengar och ryktbarhet inom vissa kretsar? Eller ser han det som en intellektuell utmaning att mot en samlad historikerkår försvara en maktgalen diktator. Eller har vi att göra med en konspirationsteoretiker som verkligen tror att det sedan länge (närmare 100 år) pågått en enorm internationell sammansvärjning vars målsättning är att smutskasta Stalin.

Furr gör allt för att avfärda i stort sett all Stalin-kritik som lögner. Han vill uppenbarligen bidra till att återskapa och upprätthålla Stalin-kulten, som genomsyrade den Moskvaorienterade kommunismen under de sista årtiondena av Stalins välde. Och det är han inte ensam om, för sådana personer finns i stalinistiska miljöer i både Ryssland och andra länder (inklusive Sverige)...

Vad som rör sig i Furr's huvud, hans motiv och innersta tankar vet vi inte, men en sak verkar i alla fall klar: Han har valt att leva i en bubbla dominerad av Stalins spöke, samtidigt som han verkar vara ganska ointresserad av socialistisk/kommunistisk politik.²

Om Furr hade varit en övertygad socialist, då borde han först och främst ställt frågan om hur det kan komma sig att den stalinistiska ”socialismen” misslyckades, dvs huvuduppgiften borde vara att dra lärdom av historien, dvs försöka förklara varför det urartade. För Furr existerar inte en sådan frågeställning, för i hans världsbild var Stalin det socialistiska och kommunistiska samhällets demiurg.³ Det faktum att den stalinska ”socialismen” till syvende og sist misslyckades har inget att göra med att politiken var felaktig, utan på att Stalin omgavs av fiender till socialismen som gjorde allt för att sabotera hans goda föresatser.

Att i socialismens namn ge en individ en sådan enorm makt och betydelse är en absurditet – för verklig socialism är otänkbar utan en omfattande demokrati där massorna aktivt deltar i samhällsutvecklingen. Och om det är sant, som Furr gör gällande, att många i det stalinistiska samhället (även i kommunistpartiet) motarbetade det socialistiska bygget, då inställer sig en följdfråga: Varför? Berodde det på att den stalinistiska politiken undergrävde det socialistiska bygget, eller

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Grover_Furr

² Det gäller även hans främste svenske vapendragare, Sven-Eric Holmström, som mig veterligen aldrig deltagit aktivt i någon svensk ”kommunistisk” organisation. Han är uppenbarligen en udda figur (liksom Furr).

³ Marxismen har alltid nedtonat individens roll i historien (se t ex Plechanovs klassiska skrift [Om personlighetens roll i historien](#)). Furr gör tvärtom, Stalin ges en enorm roll. I det avseendet har han en hel del gemensamt med den borgerliga Stalin-biografen Stephen Kotkin som t o m skrev: ”Utan Stalin skulle det inte ha funnits någon socialism, och utan socialism ingen Stalin”. (*Stalin, Waiting for Hitler*, s 303).

berodde det på att socialismen som sådan är omöjlig?⁴ Undertecknad är övertygad om att det är stalinismen som är roten till det onda, inte socialismens idé.

Eftersom stalinismens brott är så grundligt dokumenterade – inte minst har öppnandet av de sovjetiska arkiven bidragit till detta – så är antalet fanatiska stalinister idag få, och de flesta av dem är nog (i likhet med Furr) faktaresistent, dvs inga dokument, fakta och argument biter på dem. Men inte desto mindre kan det vara intressant och nyttigt att få en inblick i Furrs värld.

I december 2021 publicerade tidskriften *Historical Materialism* 2 ganska korta artiklar som polemiserade mot Furr. De var skrivna av den franske historikern Jean-Jacques Marie, som själv är specialist på Sovjetunionen och stalinismen (har bl a skrivit 2 Stalin-biografier). Artiklarna skrevs ursprungligen för den franska tidskriften *Cahiers du Mouvement Ouvrier*. Den ena handlade om *Khrushchev Lied* och den andra om *Yezhov Vs. Stalin*.

Den som återges nedan rör *Khrushchev Lied*. Där synar Marie det trovärdiga i Furrs tes att Chrusjtjov sedan länge konspirerat mot Stalin och att han redan på 1930-talet samarbetade med Trotskij och andra oppositionella. Dessutom tar Marie upp de deportationer av folkgrupper från Kaukasus och Krim som ägde rum under Andra världskriget.

Det finns givetvis mycket mer att säga om Chrusjtjov. Efter Maries artikel följer en efterskrift, som handlar om hur Chrusjtjovs ”hemliga” tal kom till m m, samt lästips om utvecklingen efter Stalins död m m.

9 juli 2023 Martin F

Maries artikel

Den 25 februari 1956 höll förstesekreteraren i det sovjetiska kommunistpartiet (SUKP) under partiets tjugonde kongress ett tal bakom lyckta dörrar, där han fördömde ett antal av Stalins brott. Även om denna rapport betecknades som ”hemlig” skulle den bli läst av cirka 25 miljoner medlemmar av SUKP, Komsomol (ungdomsorganisationen) och ”partilösa”, som ansågs ha gjort sig förtjänta av att bli informerade. Utanför Sovjet publicerades den först i USA och sedan i början av juni i Frankrike och blev en oerhört brutal chock inom kommunistpartierna runt om i världen.⁵ Och nu kan en amerikansk professor i medeltida engelsk litteratur, Grover Furr, med helt oavsiktlig humor avslöja, att alla Stalins brott var påhittade av Chrusjtjov och att det inte rörde sig om annat än rena fabler.

Furrs bok, som ursprungligen publicerades i Ryssland under titeln *Skuggorna bakom tjugonde partikongressen eller den gemena smutskastningen av Stalin*, bjuder på en del oväntade komiska inslag. Furr framstår som en lärjunge i rakt nedstigande led – även det helt oavsiktligt – till Alfred Jarry⁶, tack vare denna sensationella upptäckt: Chrusjtjov var sedan gammalt en hemlig fiende till Stalin, en medlem av den fantastiska sammansvärjningen mellan trotskister och högern som Stalin hittat på, och en nostalgisk anhängare av den Bucharin som avrättades i mars 1938. Furr betecknar den hemliga rapporten som ”rena bedrägeriet” och skriver: ”Ingenting av det som

⁴ Uppfattningen att socialismen är en omöjlighet, är en ståndpunkt som är delas av antikommunisterna och borgarna i allmänhet. Det är också en röd tråd i Stephen Kotkins Stalin-biografi. Se [Terror som statskonst](#), som är ett utdrag ur del 2 av Stalinbiografien. I detta sammanhang bör det påpekas att i första delen av Stalin-biografien så försöker Kotkin upphöja Stalin till den främste ”leninisten” och den mest kompetente efterträdaren till Lenin. Därför gillade många nystalinister den delen. Om detta se avsnittet om Kotkin i [Resa in i Stalins värld](#)

⁵ Se [Chrusjtjovs tal 1956](#) (hela talet i svensk översättning)

⁶ *Alfred Jarry*, 1873-1907, fransk dramatiker och satiriker. Han har bl a skrivit *Kung Ubu* (1896) om hur far Ubu och mor Ubu och deras gröna talgdank tar över ett land någonstans nära Polen och sedan styr det som enväldshärskare. Jarry lanserade också en egen vetenskap, patafysiken, läran om undantagen eller de inbillade lösningarna, ö.a.

Chrusjtjov 'avslöjar' om Stalin eller Beria har visat sig stämna." (eng. uppl. s 3)

På fullaste allvar skriver han: "Allt som senare framkommit tyder på att det fanns en utbredd rad sammansvärjningar mellan högern och trotskisterna, där ingick många högt uppsatta partiledare, bl a båda NKVD-cheferna Jagoda och Jezjov, höga officerare och många andra" (som trots att de satt på viktiga poster som ledare för säkerhetspolisen, armén och hela regioner i kommunistpartiet, aldrig gjorde några försök att agera, vilket visar att det finns konspiratörer som inte bara är medgörliga utan dessutom hyggliga).

"Det finns många indicier [indicier som är lika flytande som Salvador Dalís berömda klockor] på att Chrusjtjov själv mycket väl kan [*sic!*] ha ingått i denna sammansvärjning av högerelement och trotskister [...] Hypotesen [*sic igen!*] att Chrusjtjov kan [*ytterligare sic!*] ha varit en hemlig medlem i en gren [som följaktligen inte lämnat några spår efter sig] i den vitt förgrenade sammansvärjningen mellan trotskister och högern, stärks av det faktum att han säkerligen [*sic en gång till!!*] var inblandad i ett antal andra sammansvärjningar" (s 26, 200) – som ingen förut hört talas om och som Furr lägger fram en helt påhittad förteckning över!

Således skulle Chrusjtjovs okända, men förmodligen "säkra" medverkan i komplotter om vilka ingenting är känt, bekräfta hypotesen om hans "hemliga" och därmed okända deltagande, i någon av de många dunkla "grenarna" av andra möjliga inbillade komplotter.

Ett lysande resonemang: en vågad hypotes bekräftar en ännu mer vågad hypotes. Och då förstår man "varför din dotter är stum"⁷ och varför Chrusjtjov ljuger. Denna ordström med dyrkan av Stalin upptar över 400 sidor, där Furr exempelvis utan vidare sätter full tilltro till de bekännelser som framtvings ur de anklagade vid Moskvarättegångarna och till och med vad Nikolaj Jezjov, chef för NKVD mellan 1936 och 1938, sade när han väl blivit avsatt och arresterad. Och helt omedveten om hur komiskt det låter, påstår Furr att Jezjov organiserat "de omfattande grymheter" han erkände sig skyldig till bara "för att skyla över sin egen inblandning i högers sammansvärjning och det tyska militära spionaget, liksom i en komplot i syfte att mörda Stalin eller [*sic!*] en annan medlem av politbyrån och gripa makten genom en statskupp".(s. 54) Men här glömmer Furr en liten detalj. Det var ju denne Jezjov, som organiserade de andra och tredje Moskvarättegångarna, som Furr är så förtjust i. Men om Jezjovs egna omfattande grymheter syftade till att skyla över hans egen inblandning i "högerkomplotten" torde de bekännelser han pressade fram ha ingått i hans försök att komma undan ... dvs de bekännelser som Furr utan vidare litar på var bara en manöver av en intrigmakare ... Livet kan vara ganska komplicerat för en Stalin-anhängare ...

Chrusjtjov och Trotskij – samma kamp?

Värre ändå (enligt Furr) är att Chrusjtjovs förkastelsedom över Stalin "i det hemliga talet bara var ett eko av den demonisering av Stalin, som Trotskij ägnat sig åt tidigare [...] I sitt tal blåste Chrusjtjov bara nytt liv i Trotskij i det närmaste döda karikatyr av Stalin [...] det 'hemliga talet' innebar en outtalad rehabilitering av Trotskij".(s 214-5) Men Furr försäkrar också att "Trotskij tillsammans med andra oppositionella i Sovjetunionen var involverade i en konspiration för störta Stalins regering, att han till och med hade kontakter med den tyska och japanska militären. Det finns också bevis för att underjordiska trotskistiska grupper både utanför och inom partiet sysslade med sabotage och spioneri i Sovjetunionen och med att sprida falska anklagelser om förräderi mot andra". Och sedan tillägger han: "Det finns nu gott om dokument som visar att Trotskij och hans anhängare ägnade sig åt anti-sovjetiska sammansvärjningar, inklusive med nazisterna." (s. 30) I motsats till invånarna i Jurassic Park, verkar inte de stalinistiska dinosaurerna vara utdöda.

⁷ Syftar på en passus ur Molières *Den inbillade sjuke* om tillkrånglade pseudovetenskapliga förklaringar till sjukdomar, ö.a

Man kan inte annat än le åt att det ”dokument” som Furr presenterar handlar om resningen i maj 1937 i Barcelona ... av arbetare som var medlemmar av anarkosyndikalistiska CNT eller POUM – och då antalet trotskister kunde räknas på ena handens fingrar, kanske rent av bara två fingrar! – i protest mot att stalinisterna höll på att kväva revolutionen. (s 265-6)⁸

Ah, de härliga deportationerna!

För övrigt anser denne Furr att de massiva deporteringarna av folkgrupper från Kaukasus, som Stalin beordrade 1943-44, var något synnerligen humant: ”Att splittra upp en liten nationell grupp som är sammansvetsad av ett unikt språk, en egen historia och kultur innebär i själva verket att den utrotas. I fallet med Tjetjenien-Ingusjien och krimtatarerna var kollaborationen med nazisterna omfattande och inbegrep större delen av befolkningen. Att försöka isolera och bestraffa ’bara de skyldiga’ skulle ha lett till att nationen splittrades och hade förmodligen lett till att den utrotats i sin helhet. I stället fick denna nationella grupp vara kvar och befolkningen ökade [...] från denna grupps sida var samarbetet med nazisterna så omfattande att dessa gruppers överlevnad hade varit hotad om man bestraffat de inblandade. Det hade varit nödvändigt att göra sig av med ungdomen i dessa etniska grupper genom att fängsla och avrätta dem och då hade det bara funnits kvar ett fåtal unga män för de unga kvinnorna att gifta sig med. Deporteringen gjorde att dessa grupper förblev intakta. Själva deporteringarna skedde nästan utan några offer [*nästan ... för ingen är fullkomlig, inte ens Stalin! Ändå dog i genomsnitt en fjärdedel av de deporterade under de veckolånga transporterna*] Därmed slog man vakt om dessa folkgruppers kultur, språk och rent av hela dess existens som folk.” Om de inte deporterats, skriver Grover Furr, ”skulle det ha lett till ett värre ont [...] förintelsen av de etniska grupperna som ’folk’, kort sagt till folkmord”. (s. 99-100)

Han för samma ”resonemang”, om det nu går att tala om resonemang i detta sammanhang, om krimtatarer, tjetjener och ingusjier. Han slår fast att krimtatarernas ”omfattande kollaboration” är bevisad och att 20 000 tatarer deserterade från Röda armén och skriver: ”De kunde ha skjutit dessa 20 000 desertörer. Eller de hade kunnat fängsla eller deportera dessa unga män i vapenför ålder. Det hade i praktiken inneburit slutet för krimtatarernas som nation, för det skulle inte ha funnits tillräckligt med män för nästa generation av unga kvinnor. I stället valde sovjetregeringen att deportera hela folkgruppen till Centralasien, vilket skedde 1944. Man gav dem mark och några års befrielse från alla skatter. Tatarernas nation förblev intakt” (s. 100) – *förutom* de tusentals som dog under transporten som varade över en månad, men varför förlora sig i så onödiga detaljer. Han glömmer dessutom, dessvärre, att nämna vad som hände med de sovjetiska volgatysskarna – som blev deporterade som kollaboratörer redan innan Wehrmacht trängde in på deras territorium: en verklig deportering som ett svar på en fiktiv kollaboration ... Det är den sortens dialektik som en riktig ledare känns igen på!

Furrs bok förhåller sig till historieskrivning på samma sätt som Alfred Jarrys *Påskens passionsdrama som kapplöpningstävling*, på en liten detalj när: den jublande känsla som kung Ubu förmedlar saknas helt i hans ordsvall.

Losurdo och skönheten i Gulag ...

Franska upplagan av Furrs bok har försetts med ett förord av den italienske akademikern Domenico Losurdo, specialist på Hegel. Losurdo uppnådde en viss ryktbarhet genom att ta Stalins parti i en bok med undertiteln *Historien om och kritik av en svart myt*. Enligt honom svarade Gulag bland annat mot ”pedagogiska omsorger”. Losurdo blir extatisk över lägerfångarnas bidrag till byggandet av socialismen: ”Den som hamnat i Gulag är en potentiell ’kamrat’ som under väldigt svåra förhållanden tvingas delta i hela landets produktionsansträngningar”. Väldigt svåra förhållanden, förvisso, men för ordet ”kamrat”, om än bara högst

⁸ Se [Majhändelserna i Barcelona 1937 och deras för- och efterspel](#) av Pelai Pagès

potentiellt, får man inte sky några kostnader! Och Losurdo blir än mer extatisk över den utsökta artighet som rådde mellan vakter och inspärrade: ”Fram till 1937 kallade vakterna fångarna kamrat.” Så om en vakt öppnade eld mot en fånge som råkade kliva ur ledet dödade han – säkert med stor sorg – en kamrat, som i alla fall kunde trösta sig med att ha blivit kallad det. Och Losurdo fortsätter: ”Och att bli inspärrad i ett läger innebar inte att det var omöjligt att ta sig uppåt socialt”. Gulag, en skola i etikett och ständig vidareutbildning, en riktig samhällsstege ... ett förlorat paradiset!

Deporteringen skulle således ha räddat folken i Kaukasus, och Gulag vara ett slags kamratförening. Allt påminner om hur en tidigare kör av smickrare brukade låta: Stalin var verkligen vår tids störste humanist.

Översättning Björn Erik Rosin

Ljög Chrusjtjov?

av Martin Fahlgren

Furr hävdar att Chrusjtjovs tal bara innehöll lögn om Stalin. Men här ställs Furr inför en hel del problem som vi här ska peka på.

För det första kan inte Chrusjtjov i så fall vara den ende lögnaren, för hans tal byggde på en utredning som utförts under ledning av den gamle stalinisten och CK-sekreteraren Pospelov⁹. Han presenterade sin detaljerade rapport om stalintidens offer för SUKP:s presidium den 9 februari 1956. Vid detta möte protesterade ingen mot rapportens innehåll. De enda negativa synpunkter som framfördes var varningar för de faror som skulle kunna bli följden om rapportens innehåll kom ut. Ytterst märkligt att *ingen* protesterade om rapporten var en samling lögn.¹⁰

Den 13 februari, dagen innan partikongressens öppnande, möttes presidiet igen. Där diskuterades om man skulle avge en rapport om ”personkulten” inför kongressen och i så fall vem som skulle föredra densamma. Chrusjtjov föreslog att antingen Pospelov (som tagit fram rapporten) eller Snegov, en partimedlem som hade tillbringat flera år i Gulag, men hade återupprättats, skulle framföra den. Det senare förslaget protesterade Kaganovitj mot med argumentet att man inte kunde låta en f d straffånge ”avkunna dom över oss”. Det var bättre att ledningen behöll kontrollen och att partiets förste sekreterare, dvs Chrusjtjov, höll rapporten. Så beslutades också.

Ingen protesterade mot rapporten under kongressen, eller mot sakinnehållet (t ex erkände efteråt stalinisten Molotov, i intervju med journalisten Tjujev, att han inte protesterat)¹¹. Inte heller den kritik som senare kom fram ifrågasatte det sakliga innehållet, utan gällde att det var politiskt olämpligt att gå till storms mot Stalin på detta sätt.¹²

Om Chrusjtjovs ”hemliga” tal bara hade varit en samling lögn om Stalin, hur kan det då komma sig att ingen protesterade? Vågade ingen och i så fall, vad berodde det på? Var det farligt att säga emot? Men om så är fallet då måste det finnas en anledning till det, att det fanns en ”tradition” (sedan Stalins tid) av att de som gick emot partiledningen kunde råka illa ut.

Men om nu Stalin var så älskad, då borde väl de som protesterade kunnat räkna med ett massivt stöd inom partiet ... Eller så bestod partiet, även stora delar av ledningen av en samling princip-

⁹ Se https://en.wikipedia.org/wiki/Pospelov_Commission

¹⁰ Se Chrusjtjovs egen redogörelse i [Arvet efter Stalin](#) (avsnittet ”Den XX:e partikongressen”). Fler uppgifter, där flera andra ledare kommer till tals ges i [Chrusjtjovs tal 50 år](#) och [Chrusjtjovs väg till makten](#)

¹¹ Felix Chuev, *Molotov Remembers*, sid 350-5.

¹² Det var också kärnan i den kritik som kineserna senare skulle framföra, se [Mao, KKP och frågan om Stalin](#) av Martin Fahlgren.

lösa opportunisterna. I så fall, hur kunde det ha blivit på det sättet? Så många frågor. Och svaren? Oavsett hur man vrider och vänder på denna historia så är det svårt att på allvar hävda att C:s hemliga tal bara var en samling flagranta lögnerna.

Och trots att man senare (under Brezjnev) försökte att rehabilitera Stalin, främst genom att framhålla honom som en "stor krigsledare" [se [Om två nya försök att rehabilitera Stalin](#)], så kom ingen på idén att försöka avslöja eller karakterisera Chrusjtjovs tal som en samling lögnerna. I stället lade man locket på och stoppade vidare forskningarna om Stalins brott.

Lästips

Se även artikeln [Grover Furr om Chrusjtjovs "lögnerna"](#), av Martin Fahlgren, som tittar närmare på ett exempel på hur Furr vrider, vänder och slirar på sanningen för att övertyga läsaren om att Chrusjtjov beljuger Stalin i sitt 1956-tal.

Utgångspunkten för Furr's bok är Chrusjtjov "hemliga" tal vid SUKP:s 20:e kongress 1956. Det kan därför vara lämpligt att ta del av [Chrusjtjovs tal 1956](#), liksom hans egen redogörelse: [Chrusjtjov minns den 20:e partikongressen](#). Se även Isaac Deutschers kommentarer till talet: [Chrusjtjov om Stalin](#).

Sovjetunionen efter Stalin

Stalins död påbörjade en ny era i Sovjetunionens historia, där många aspekter av den gamla stalinistiska politiken ifrågasattes. Partikongressen 1956 var här en viktig milstolpe.

Isaac Deutscher: [Ryssland efter Stalin. Del 1 – Bokslut över en era](#)

Wolfgang Leonard: [Sovjet i omvandling 1952-1956](#) (Stalins död innebar startskottet för politiska förändringar som kulminerade vid 20:e partikongressen)

Roy Medvedev: [Tjugonde partikongressen – Före och efter Kina, Albanien och Sovjetunionen 1956-57](#) (artikelsamling)